

Utlåtande 2004:23 RVII (Dnr 325-2789/2003)

Uppföljning av socialt program för att minska prostitutionen

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Socialtjänstnämndens rapport godkänns.
2. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att revidera det sociala programmet för att minska prostitutionen.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Ärendet

Det sociala programmet för att minska prostitutionen, *bilaga 2*, som utarbetades i en första version 1997, omarbetades 1999 och så småningom antogs av kommunfullmäktige 2001, lyfte frågan om hur arbetet mot prostitution ska bedrivas inom staden. Utifrån det sociala programmet och de uppdrag som gavs vid socialtjänstnämndens och kommunfullmäktiges behandling av ärendet har arbetet för att minska prostitutionen fått en bredare inriktning.

Yttrande

Yttrande har inkommit från Skarpnäcks stadsdelsnämnd som anför att ett socialt program för att minska prostitutionen är angeläget av flera skäl.

Mina synpunkter

Varje dag exploateras och utnyttjas kvinnor i Stockholm. Vissa tvingas eller försätts i situationer där de till synes frivilligt låter sig utnyttjas. Tidiga övergrepp är ingen ovanlig förekomst bland de prostituerade, av båda könen. Även sexualmissbruk, som ett självdestruktivt beteende, kan leda till prostitution. Arbetet mot prostitutionen måste därför inrikta sig på både förebyggande åtgärder och åtgärder för att stödja och hjälpa de prostituerade att ta sig ur prostitutionen.

Stadens sociala program för att minska prostitutionen har betytt mycket för stadens arbete. Uppföljningen visar på bra arbete men också på problem som måste åtgärdas. Det är t.ex. oroande att de som vill sluta prostituera sig har svårt att få ekonomiskt bistånd. Det är inte heller bra att programmet i några få delar har varit för omfattande eller haft för hög ambitionsnivå för att åtgärderna skulle kunna genomföras.

Trafficking/människohandel är ett problem som uppmärksammas mer och mer. Mellan 200 och 500 människor beräknas årligen utsättas för människohandel i Sverige och ungefär hälften av dessa beräknas hamna i Stockholmsområdet. Genom ett samarbetsprojekt mellan bl.a. Stockholms stad, kvinnoforum och länsstyrelsen har Stockholm kommit långt i samarbetet mellan olika myndigheter när det gäller samordning och stöd till människor som utsatts för människohandel. En proposition som kommer att underlätta stadens arbete med traffickingoffer läggs på riksdagens bord den 4 mars i år. Stockholms stad står bakom en ansökan till regeringen om att Stockholmsregionen skall bli pilotregion för att pröva propositionens intentioner före lagändringen. Ansökan är formellt inlämnad av länsstyrelsen. Enligt ett projekt i Stockholm har omkring fem procent av de män som använder Internet uppger att de kontakter prostituerade via Internet. Stockholms stad bedriver ingen särskild verksamhet för att nå dem som prostituerar sig via Internet. Socialtjänstnämnden har därför gett förvaltningen i uppdrag att ta fram förslag om hur man kan intensifiera arbetet mot prostitutionen på Internet. Det är mycket troligt att prostitutionen via Internet är stor och kan komma att öka. Denna typ av prostitution måste lyftas fram och olika åtgärder och arbetssätt måste utvecklas i det sociala programmet mot prostitutionen.

Det nu gällande sociala programmet var klart 1999 men antogs inte av fullmäktige förrän 2001. Det innebär att programmet är i behov av revidering och uppdatering.

Enligt programmet bör detta följas upp och utvärderas efter ett år och revideras i takt med att insatserna för att uppnå inriktningsmålen genomförs och utvecklas. Någon sådan utvärdering och revidering har inte skett. Sedan

utvecklas. Någon sådan utvärdering och revidering har inte skett. Sedan programmet skrevs har prostitutionen till viss del förändrats genom den ökade människohandeln och prostitutionen via Internet, vilket är ytterligare ett skäl för revidering. Arbetet mot prostitutionen har naturligtvis utvecklats i takt med att prostitutionen förändrats. Det finns därför ett behov av ett uppdaterat och reviderat program som utgår från prostitutionen idag, vad staden har åstadkommit sedan programmet skrevs och vilka delar som behöver ett nytt arbetssätt.

Socialtjänstförvaltningen redovisar i tjänsteutlåtandet på ett intressant sätt åtgärder för att minska prostitutionen. Det förebyggande arbetet är viktigt eftersom prostitution inte sällan bottnar i dålig självkänsla och självtillit redan från mycket unga år, liksom tidiga sexuella övergrepp. En väl fungerande elevvård ökar möjligheten att uppmärksamma utsatta barn. Socialtjänstnämnden bör se över möjligheten att samverka med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna när det gäller insatser i förebyggande syfte. Prostitution är nära länkat till drogmissbruk och sambandet behöver uppmärksammas tydligare i stadens insatser när det gäller vård, behandling och stöd till missbrukare. Programmet måste fokusera på samarbete mellan olika nämnder, förvaltningar och samarbetspartners.

Hur stadsdelsnämndernas insatser för att motivera prostituerade att lämna prostitutionen ska kunna utvecklas, och hur stödet till stadsdelarna skall se ut, bör också tydliggöras i programmet. Inte minst måste vikten av samverkande och differentierade insatser, t.ex. terapi, utbildning, arbete, vård och behandling, för att klara av att ta sig ur prostitutionen bli tydligare. Även vikten av alternativ försörjning, t.ex. försörjningsstöd, måste lyftas. Inte minst med anledning av att uppföljningen visar på begränsade kunskaper om prostitution och vikten av ett långvarigt stöd.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande

1. Socialtjänstnämndens rapport godkänns.
2. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att revidera det sociala programmet för att minska prostitutionen i enlighet med vad som anförs nedan.

Ett socialt program för att minska prostitutionen är angeläget av flera skäl. Dels innebär det en tydlig politisk markering att detta är en prioriterad fråga, där staden är beredd att möta nya problem med nya arbetsmetoder och ställa nödvändiga resurser till förfogande. Dels ger det personalen inom de berörda verksamheterna, såväl inom socialtjänstförvaltningen som ute i stadsdelarna, tydliga mål att arbeta efter och verktyg att utvärdera de insatser som görs.

Stockholms stads sociala program för att minska prostitutionen ska inte avskaffas. Tvärtom behöver programmet utvecklas för att möta de nya krav som exempelvis trafficking och prostitution på Internet ställer på socialtjänsten. Det förslag som nu presenterats innebär en genomgång av dagens arbete med prostitution, och tjänar som en god redovisning av stadens arbete. Men den bör snarast kompletteras med ett konkret åtgärds paket för att möta den verklighet som många av dagens prostituerade lever i. Vi vill i detta sammanhang peka på några områden som bör omfattas av ett sådant dokument.

Trafficking

Varje år kommer flera hundra kvinnor och män till Sverige som offer för trafficking, enligt polisen. Många av dem hamnar i Stockholm. Såväl polis som sociala verksamheter talar om behovet av tydliga politiska direktiv och resurser för de mest akuta behoven av vård och bostad. Trots det fortsätter staden skjuta problemet ifrån sig, och hänvisar till kommande propositioner och utredningar. Det hjälper knappast de människor som just nu befinner sig i sexuell fångenskap i Stockholm.

Enligt socialtjänstförvaltningen har ett tiotal kvinnor som utsatts för trafficking under de senaste åren haft kontakt med socialtjänsten. Mot bakgrund av detta kan det rimligen inte röra sig om några stora utgifter för staden att erbjuda dessa människor ett tillfälligt boende. Med en generös tolkning av socialtjänstlagens vistelsebegrepp skulle staden kunna erbjuda boende i väntan på rättegång och eventuell ansökan om uppehållstillstånd. En sådan lösning är angelägen inte minst av humanitära skäl, men skulle också underlätta polisens arbete mot trafficking eftersom det skulle ge klart förbättrade möjligheter till vittnesmål.

Sexköp på Internet

I uppföljningen av stadens program för att minska prostitutionen står följande att läsa:

”Sex” är det vanligaste sökordet av alla på Internet. Var femte svensk man under 35 år besöker aktivt kontaktsidor direkt inriktade på sex. Två procent av männen kontaktar prostituerade via nätet.

Trots detta saknar Stockholms stad i dag beredskap för att möta denna nya, och avsevärt mer okända form av prostitution. Att enbart konstatera att detta arbete görs i Göteborg, men att Stockholm inte har några planer på egen verksamhet, riskerar att få förödande konsekvenser för de unga kvinnor och män som säljer sex på nätet.

Prostitutionen på Internet ställer socialtjänsten inför nya utmaningar – inte minst på grund av att många av de mycket unga män och kvinnor som på detta sätt erbjuder sexuella tjänster, har en helt annan bakgrund än många gatuprostituerade. Ungdomar

som inte stämmer överens med den gängse bilden av vilken livssituation och vilka problem en prostituerad människa har, kräver stor uppmärksamhet från samhället för att fångas upp och hjälpas ur prostitutionen. Att anta en hållning utan några som helst åtgärder mot denna prostitution innebär en passivitet som kan bli mycket farlig. Staden bör snarast se över möjligheterna att arbeta mot denna form av prostitution, i likhet med det jobb som i dag sker i Göteborg.

Dokumentation och kunskap

Både inom uppsökarenheten, Kast-projektet och prostitutionscentrum finns idag stor kunskap samlad hos personalen, men mycket liten möjlighet till dokumentation på grund av den tidspress man arbetar under. Bristen på dokumentation leder naturligtvis på sikt till en utarmning av dessa kunskaper, som riskerar att flytta arbetet mot prostitutionen i staden bakåt. Det gör också arbetet med att föra ut kunskaper till stadsdelarna avsevärt svårare än det skulle vara med en omfattande dokumentation.

En översyn bör ske över hur arbetet med dokumentation kan förbättras. Genom att inrätta någon form av kunskapscentrum i anslutning till någon av dagens verksamheter kring prostitution (exempelvis prostitutionscentrum) skulle Stockholm få en naturlig bas för det fortsatta arbetet med att utveckla och vidarebefordra kunskap och kompetens i dessa frågor.

Ekonomiskt bistånd

Prostituerade som vänder sig till stadsdelarna för ekonomiskt bistånd möter i dag ett problem som inte alltid uppmärksammas. Att vid upprepade tillfällen hamna i en situation där man konfronteras kring frågor om sysselsättning, upplevs av många prostituerade som så obehagligt att de helt enkelt undviker mötet. Enda alternativet för försörjning blir därmed fortsatt prostitution. Socialtjänstförvaltningen bör därför se över möjligheterna att ge uppsökarenhetens personal rätt att handlägga ärenden om ekonomiskt bistånd för denna grupp.

Ett annat problem som ibland uppstår i kontakten mellan prostituerade och biståndshandläggare i stadsdelarna, är att biståndshandläggare många gånger saknar kunskap om vilken form av vård som finns att tillgå. Därmed får prostituerade inte ekonomiskt stöd som ger dem möjlighet till vård. Bättre information och utbildning på stadsdelsnivå är därför mycket angeläget.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Socialtjänstnämndens rapport godkänns.

2. Socialtjänstnämnden ges i uppdrag att revidera det sociala programmet för att minska prostitutionen.

Stockholm den 11 februari 2004

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Margareta Olofsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) med hänvisning till reservationen av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Dåvarande resursnämnden för skola och socialtjänst beslutade den 18 december 1997 att i huvudsak godkänna förslag om "Socialt program för prostituerade" samt hemställa att kommunstyrelsen skulle godkänna programmet. Beslutet innebar bl.a. att ett center för arbetet med prostitution, Pros-centrum, skulle inrättas.

Den 21 januari 1999 beslutade socialtjänstnämnden att förvaltningen skulle få i uppdrag att ta fram ett nytt förslag till "Socialt program för att minska prostitutionen". Kommunstyrelsen och kommunfullmäktige hade då ännu inte behandlat det förslag till "Socialt program för prostituerade" som resursnämnden beslutat om och lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster hade trätt i kraft från och med den 1 januari 1999.

Socialtjänstnämnden beslutade den 28 oktober 1999 att godkänna "Socialt program för att minska prostitutionen" samt kartläggning/förstudie av dold prostitution. Kommunfullmäktige föreslogs godkänna programmet och förslag till åtgärder med anledning av kartläggningen/förstudien.

Kommunfullmäktige beslutade den 17 september 2001 att godkänna det sociala programmet för att minska prostitutionen enligt socialtjänstnämndens förslag och förslag till åtgärder med anledning av kartläggningen/förstudien av dold prostitution. Vidare beslutades att samverkan ska ske med olika invandrarorganisationer för att förebygga och minska prostitutionen bland kvinnor med utländsk bakgrund. Socialtjänstförvaltningen fick i uppdrag att ta fram ett förslag till gemensamt projekt med polismyndigheten i syfte att förebygga och minska den dolda inomhusprostitutionen. Slutligen skulle de utbildningsinsatser och det förebyggande arbete som ska genomföras drivas i samverkan med Uppsökarenheten, Spiralprojektet, HIV/Aids-sekretariatet, Citypolisens spaningsenhet, Klara HIV-mottagning, åklagarmyndigheten och andra aktörer, bland annat frivilligorganisationer.

Socialtjänstnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2003 följande

1. Uppföljningen av socialt program godkänns.
2. Socialtjänstnämndens och kommunfullmäktiges uppdrag har genom redovisningen i tjänsteutlåtandet utförts.
3. Inriktningen på det fortsatta arbetet för att minska prostitutionen godkänns i huvudsak.
4. Ärendet överlämnas till kommunfullmäktige och stadsdelsnämnderna för kännedom.

5. Förvaltningsledningen får i uppdrag att återkomma med förslag om hur man kan intensifiera arbetet mot prostitutionen på Internet.
6. Förvaltningen får uppdrag att i övrigt arbeta enligt följande

Förvaltningen redovisar på ett intressant sätt åtgärder för att minska prostitutionen. Det förebyggande arbetet är viktigt. Prostitution bottnar inte sällan i dålig självkänsla. Tidiga övergrepp likväl som sexualmissbruk är inga ovanliga företeelser bland de prostituerade, av båda könen. En väl fungerande elevvård ökar möjligheten att uppmärksamma dessa barn medan det fortfarande finns tid att med förebyggande insatser stärka självkänslan. Därför bör förvaltningen se över möjligheten att samverka med utbildningsförvaltningen och stadsdelsnämnderna när det gäller insatser i förebyggande syfte.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m fl* (m), ledamöterna *Ann-Katrin Åslund m fl* (fp) och ledamoten *Désirée Pethrus Engström* (kd), bilaga 1.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 25 maj 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Det sociala programmet för att minska prostitutionen

Inriktningsmål 1: Alla som ägnar sig åt prostitution ska erbjudas stöd så att skadorna av prostitutionen reduceras och stöd att sluta prostituera sig.

Uppsökande verksamhet

Socialsekreterare inom Uppsökarenheten arbetar uppsökande riktat till olika kategorier utsatta människor. Kvinnor/flickor och män/pojkar som prostituerar sig är en sådan kategori. Fem uppsökare arbetar med denna inriktning. Det uppsökande arbetet har blivit alltmer specialiserat och uppsökarna samverkar inom olika nätverk beroende på vilken inriktning man har i sitt arbete. Specialiseringen innebär att kompetensen har ökat inom det egna arbetsområdet men medför också en viss sårbarhet vid frånvaro.

Uppsökarna arbetar i gatumiljö med att skapa kontakt med framför allt prostituerade kvinnor och unga kvinnor/pojkar i riskzon att börja prostituera sig samt motivera till förändring. För att en förändring ska kunna vara möjlig måste det finnas verksamheter att länka över till som är beredda att erbjuda stöd i olika former. Proscenium och Spiralprojektet inom Uppsökarenheten, se nedan, arbetar med inriktning att ge stöd till prostituerade. Kvinnosektionen på Enheten för hemlösa har särskild kompetens att arbeta med utsatta kvinnor. Stadsdelsnämnderna har ansvar att ge bistånd enligt socialtjänstlagen i sådana former som normalt ges inom socialtjänsten.

Pros-centrum

Efter resursnämndens beslut om "Socialt program för prostituerade" inrättades under 1998 ett center för arbetet med prostitution inom Uppsökarenheten, Pros-centrum. Syftet med Pros-centrum angavs i det sociala programmet vara att skapa möjligheter att utvidga insatserna till att omfatta alla som ägnar sig åt prostitution samt även sexköparna.

Man skulle erbjuda motivations- och stödsamtal, även gruppsamtal, att välja en annan inriktning i livet. Det fanns planer på att erbjuda en dagverksamhet i form av en kurs uppbyggd kring olika teman t.ex. kvinnorollen, hushållsekonomi, samhällsorientering etc. Tanken var att utifrån dagverksamheten kunna slussa deltagarna vidare till arbetsförmedling, arbetsrehabilitering eller utbildning. Vidare skulle en jourtelefon finnas. Tillgång till juridisk rådgivning planerades också. Pros-centrum skulle också bli ett center för kunskap om prostitution inom staden. Den som vände sig till Pros-centrum skulle få vara anonym.

Idag finns tre anställda vid Pros-centrum. Verksamheten har sedan starten 1998 formats efter de klienter som kommit dit. Syftet att nå personer utanför gatuprostitutionen har uppnåtts. Många kommer från den dolda prostitutionen. Både kvinnor och män tar kontakt, inledningsvis ofta anonymt. Även anhöriga till prostituerade tar kontakt med Pros-centrum. De som vänder sig till Pros-centrum gör det i regel efter noggrant övervägande. De har hört talas om verksamheten av andra som fått stöd och hjälp. Många har sökt hjälp tidigare inom exempelvis den psykiatriska vården men då inte kunnat ta upp prostitutionen.

Huvuddelen av verksamheten är stödsamtal till enskilda klienter. Gruppsamtal har endast fungerat med en samtalsgrupp som pågick under ca ett år med 4 – 7 deltagare. Däremot har man haft aktivitetsgrupper vilka fungerat bra. De flesta föredrar enskilda samtal då prostitution är förenat med mycket skam och skuld. Vägen till ett förändrat liv är en lång process från att våga ta kontakt till samtal och aktiviteter som leder till en ny livsinriktning.

Den planerade dagverksamheten har inte kunnat inrättas då klienterna är väldigt olika varandra. Det är helt enkelt inte möjligt att utforma ett program som passar tillräckligt många. Istället görs en individuell planering tillsammans med varje enskild klient. HVB vuxnas kvinnoverksamhet MOA (Mod Ork Arbete) inom KrAmi (KrAmi är ett gemensamt arbetslag med företrädare från kriminalvården, arbetsförmedlingen och socialtjänsten) passar bra för vissa kvinnor. MOA vänder sig till långtidsarbetslösa kvinnor i åldern 18 – 40 år som har kontakt med socialtjänst och/eller kriminalvård. Målet är att kvinnorna ska finna, få och behålla ett arbete eller en utbildning samt rustas för ett självständigt liv.

Då Pros-centrum endast arbetar som en rådgivningsverksamhet måste den enskilde, med eller utan stöd från Pros-centrum, kontakta respektive stadsdelsförvaltning för att få ekonomiskt bistånd för att kunna sluta prostituera sig. Det finns emellertid begränsade kunskaper vid stadsdelsförvaltningarna om prostitution och vikten av ett långvarigt stöd till den som prostituerar sig. Detta är ett problem som ibland medför svårigheter när kvinnorna, som det oftast handlar om, behöver försörjningsstöd och

heter när kvinnorna, som det oftast handlar om, behöver försörjningsstöd och annat ekonomiskt bistånd.

Pros-centrum fungerar som kunskapscentrum om prostitution som planerades. Det är stor efterfrågan på föreläsningar om prostitution från exempelvis kvinnoorganisationer och olika skolor. Även regeringskansliet, Socialstyrelsen, press, radio och TV efterfrågar Pros-centrums kompetens i prostitutionsfrågor. Man tar också emot många studiebesök.

Spiralprojektet

Spiralprojektet inom Uppsökarenheten har funnits sedan 1978 och bedriver en kombinerad öppenvårds- och gynekologmottagning för missbrukande och/eller prostituerade kvinnor. Även män och par tas emot i viss utsträckning. Staden har 1,5 socialsekreterare och en assistent anställda medan läkarna är anställda av landstinget. Det finns såväl allmänmedicinsk läkare som gynekolog och psykiater. Kostnaderna för läkarlönor och sjukvårdsmaterial finansieras av de statliga medel för HIV-bekämpning som landstinget årligen tilldelas.

Inom Spiralprojektet finns en tjejgrupp bestående av 35 – 40 kvinnor som sedan 1987 regelbundet arrangerat olika aktiviteter för hela gruppen eller mindre grupper. Det har exempelvis varit jazzdans, simning, styrketräning, självförsvar, sömnad, matlagning, gitarrspel etc. Tjejgruppen leds av en timarvoderad person.

Skillnaden mellan Spiralprojektet och Pros-centrum är att det förra, förutom den rent medicinska delen av verksamheten, arbetar med att ge mer praktiskt socialt stöd. Pros-centrum har en tydligare behandlingsinriktning. De klienter som vänder sig till Spiralprojektet har oftare missbruksproblem. Även klienter som har ett aktivt missbruk tas emot. Spiralprojektet och Pros-centrum finns sedan början av 2003 i lokaler på samma adress och förutsättningarna för utökad samverkan mellan verksamheterna har därmed ökat.

Trafficking

Internationell handel med kvinnor och flickor, män och pojkar för sexuellt utnyttjande, s.k. trafficking, är ett problem som de senaste åren uppmärksammas allt mer av politiker, myndigheter och frivilligorganisationer. Det saknas dock konkreta insatser för att stödja personer utsatta för människohandel.

Europeiska flyktingfonden har under våren 2003 beviljat pengar till ett projekt med syfte att samordna myndigheters och organisationers insatser för personer utsatta för människohandel. Projektet leds av organisationen Kvinnoforum och är avgränsat till samordning av myndigheter och organisationer i Stockholms län. Uppsökarenheten deltar i projektet. Trafficking är dock inte i första hand ett Stockholmsfenomen. Det finns offer för människohandel över hela landet. För att så långt möjligt skapa förutsättningar för att dessa personer ska få ett rimligt stöd måste lagstiftning och riktlinjer för stödinsatser utarbetas på nationell nivå.

I SOU 2002:69, Människosmuggling och offer för människohandel, har Anhörigkommittén föreslagit att det ska vara möjligt att bevilja uppehållstillstånd under en kortare "betänketid" under vilken det är möjligt för offret att överväga om

kortare "betänketid" under vilken det är möjligt för offret att överväga om hon eller han vill medverka och vittna i en brottsutredning om människohandel. Det ska också finnas möjlighet att bevilja uppehållstillstånd för en längre tid, så att offret kan vara i Sverige under den tid som rättsprocessen pågår. Slutligen ska också den möjligheten finnas att bevilja offret permanent uppehållstillstånd.

Under tiden som brottsoffret har uppehållstillstånd i Sverige föreslår Anhörigkommittén att denne/denna ska ha rätt till en viss miniminivå av hälso- och sjukvård liksom boende m.m. Nivån föreslås motsvara den som gäller för asylsökande. De kostnader som kommun och landsting kommer att få för dessa personer föreslås ersättas av staten. Ändringarna har föreslagits träda i kraft den 1 juli 2003. En proposition beräknas dock inte läggas fram förrän under hösten 2003.

Inriktningsmål 2: Sexköparna ska erbjudas stöd att sluta köpa sex

KAST – köpare av sexuella tjänster

Verksamheten har funnits inom Uppsökarenheten sedan 2000 och består av en jourtelefon och mottagning dit personer som köper sexuella tjänster - framför allt män - kan vända sig och få stöd att sluta köpa sex. Uppsökarna och polisen brukar informera om KAST. Efter TV-program som tar upp frågor om prostitution och sexualitet brukar antalet telefonsamtal öka.

Behandlingsprojekt inom RFSU för kvinnor som säljer och män som köper sexuella tjänster

RFSU (Riksförbundet För Sexuell Upplysning) har en omfattande verksamhet bestående av utbildning, information, opinionsbildning, internationellt arbete, olika projekt samt en mottagning, RFSU-kliniken. Tyngdpunkten i klinikens arbete ligger på att förebygga oönskade graviditeter och sexuellt överförbara sjukdomar inklusive HIV. Kliniken har även sedan många år tagit emot män som begått sexualbrott för rådgivning och psykoterapi. Sedan 1997 har terapigrupper ordnats för män med tvångsmässigt sexuellt beroende.

Projektet är ett fyraårigt behandlingsprojekt som omfattar både kvinnor som säljer och män som köper sexuella tjänster. Syftet är att fördjupa kunskaperna om de psykologiska drivkrafterna bakom prostitutionsbeteendet, att hitta lämpliga metoder för bemötande, omhändertagande och behandling samt att utvärdera dessa. RFSU anser att ett socialt stödjande arbete för kvinnor i prostitution inte är tillräckligt för deras rehabilitering utan att även en psykologisk bearbetning behövs. Psykoterapi har erbjudits till 15 män och 15 kvinnor.

Projektet som är inne på sitt fjärde och avslutande år, har samfinansierats av socialtjänstnämnden genom OFU (organisations- och föreningsutskottet) och jämställdhetsenheten inom Näringsdepartementet.

Inriktningsmål 3: Ett förebyggande arbete riktat till barn och ungdomar ska utvecklas för att förhindra att de prostituerar sig

Kommunfullmäktige beslutade den 17 september 2001 i samband med att det sociala programmet godkändes att ge i uppdrag till stadsdelsnämnderna att se över skolornas sex- och samlevnadsundervisning vad gäller prostitution, könsroller, våld mot kvinnor, pornografi samt andra frågor som är aktuella inom området.

Inriktningsmål 4: Kompetensen hos dem som i sitt arbete möter prostituerade ska öka. Detta gäller såväl inom de verksamheter som direkt arbetar med prostituerade som personal på stadsdelsnämnderna.

Kompetensen hos personalen inom Uppsökarenheten om prostitution har ökat. I det sociala programmet formulerades ett förhållningssätt för bemötande av prostituerade. Inrättandet av Pros-centrum och KAST har inneburit ett komplement till uppsökare och Spiralprojektet. Uppsökarenheten har därigenom fått möjlighet att utveckla sin specialistkompetens om prostitution.

Den ambition som fanns i det sociala programmet att rikta föreläsningar till stadsdelsnämnderna har däremot inte kunnat genomföras av Uppsökarenheten på grund av tidsbrist. En viss kunskapsförmedling sker i samband med kontakter i enskilda ärenden.

Inriktningsmål 5: Kunskaperna om prostitutionens omfattning i staden ska öka så att även den dolda prostitutionen och manlig prostitution omfattas

Projekt om dold inomhusprostitutionen

Att nå dem som arbetar inom den dolda prostitutionen har sedan länge varit en angelägen uppgift för Uppsökarenheten. Inom Pros-centrum och Spiralprojektet kan dessa prostituerade erbjudas hjälp. Däremot är det svårt att utveckla metoder för uppsökande arbete riktat till denna grupp. Uppdraget från kommunfullmäktige har därför hittills inte kunnat genomföras. En projektidé som tagits fram inom Uppsökarenheten diskuteras nu inom förvaltningen.

Projekt för pojkar och män i prostitution

Uppsökarenheten deltar sedan den 1 januari 2002 i en kartläggning av manlig prostitution inom det Nordiska Nätverket för Prostitution. Avsikten är att uppmärksamma männen och ta reda på hur många de är, vilka de är, var de finns, hur sexhandeln går till och jämföra dels mellan de nordiska länderna dels mellan Norden och övriga Europa för att se skillnader och likheter. Nästa steg är att kartlägga männens/pojkaras behov av insatser och skapa ett uppsökande arbete med tillämpliga erbjudanden om stöd hjälp och vård. En viktig del i kartläggningen är att skapa ett nätverk för de verksamheter som redan nu har tjänster för personer i målgruppen.

Uppdrag att utarbeta åtgärdsplaner

Kommunfullmäktige beslutade den 17 september 2001 i samband med det sociala programmet för att minska prostitutionen godkändes även att godkänna förslag till åtgärder med anledning av kartläggningen/förstudien av dold prostitution. Enligt detta förslag skulle åtgärdsplaner för olika verksamhetsområden utarbetas i samverkan med berörda. Åtgärdsplaner skulle utarbetas för stadsdelsförvaltningarna, restauranger och hotell, hyresvärdar, landstinget, ungdomsmottagningar och Internet. En person inom Uppsökarenheten med samordningsansvar för utarbetande av åtgärdsplaner och samverkan mellan verksamhetsområdena skulle utses.

Detta uppdrag har inte uppförts. Ambitionsnivån i förslaget var alltför hög och ett genomförande med befintliga resurser blev därför realistiskt.

Inriktningsmål 6. Samverkan mellan dem som arbetar med prostituerade ska öka så att den samlade kompetensen tas tillvara och kommer prostituerade och sexköpare till del

Nätverk för samverkan

Det finns flera nätverk för samverkan om prostitution. Uppsökarenheten deltar i det Nordiska Nätverket mot prostitution där Sverige, Norge, Danmark och Finland ingår. Man deltar också i Svenskt Nätverk mot prostitution där Stockholm, Göteborg och Malmö ingår.

På Stockholmsnivå finns samverkan mellan Uppsökarenheten, Enheten för hemlösa, Klara HIV-mottagning, polisen, RFSU, Rikskriminalpolisen, Ungdomsmottagningar, Venhälsan och olika frivilligorganisationer. Samverkan fungerar mycket bra. Det är däremot svårare att hitta former för kontinuerliga nätverksarbetet. Uppsökarenheten samverkar med olika invandrarorganisationer för att förebygga och minska prostitutionen bland kvinnor med utländsk bakgrund

På uppdrag av resursnämnden för skola och socialtjänst presenterades sommaren 1999 rapporten "Afrikanska prostituerade kvinnor i Stockholms city och afrikaners levnadssituation i Stockholms län". Enligt rapporten förekommer prostitution inom gruppen kvinnor med ursprungsland i Afrika. Utifrån uppgifterna i rapporten bildades under hösten 1999 Afrikas Kvinnors Nätverk, AKN.

Målgruppen är kvinnor och flickor som har sitt ursprungsland i Afrika och nu är bosatta eller på besök i Sverige/Stockholms stad. Syftet är att i första hand förebygga prostitution inom målgruppen och att om möjligt förhindra fortsatt prostitution.

Man arbetar med att via möten skapa ett nätverk med representanter från olika afrikanska kvinnogrupper i Stockholm. Nätverkets organisationer ska utifrån sina egna möjligheter och resurser hitta metoder för att nå målet. Vidare ska afrikanska kvinnors och barns ställning i samhället stärkas genom upplysning och gruppverksamhet.

Organisationerna som ingår i AKN är Afrikanska Rådet i Sverige - AFRIS, Stockholm Afrosvenskarnas Riksorganisation – ASR, Organisation of Ugandans in Sweden, Stockholm Branch – OUSSB, Kongoföreningen Stockholm, Somaliska hälsoteamet och Liberian Dujar Association. HIV/Aidssektariatet inom socialtjänstförvaltningen är projektansvarig och RFSU svarar för projektledning.

AKN gör stora insatser för att förebygga prostitution och stödja prostituerade att lämna prostitutionen. Man bedriver uppsökande arbete på gator och restauranger. Det finns tjejgrupper där man tar upp exempelvis sex- och samlevnadsfrågor, kroppsuppfattning, könsstympning etc. Det finns kvinnoträffar, barnvakt, olika sommarverksamheter, sommarläger, ungdomskafé, utflyktsverksamhet etc.

Inriktningen på det fortsatta arbetet för att minska prostitutionen

Det sociala programmet för att minska prostitutionen som utarbetades i en första version 1997, omarbetades 1999 och så småningom antogs av kommunfullmäktige 2001, lyfte frågan om hur arbetet mot prostitution ska bedrivas inom staden. Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster har ökat det allmänna medvetandet om vikten att förebygga prostitution och ge stöd till prostituerade att lämna prostitutionen.

Utifrån det sociala programmet och de uppdrag som gavs vid socialtjänstnämndens och kommunfullmäktiges behandling av ärendet har arbetet för att minska prostitutionen fått en bredare inriktning. Från att tidigare i huvudsak vara riktat till kvinnor i gatuprostitutionen riktar man sig nu till såväl kvinnor som män. Man når fler som är aktiva inom den dolda prostitutionen än tidigare. Det finns också möjligheter för sexköpare att få stöd. Förebyggande arbete finns i olika former, såväl inom staden som inom frivilligorganisationer.

Ett aktivt arbete för att minska prostitutionen måste ske på flera håll. Både socialtjänstnämnden och stadsdelsnämnderna har ansvar för att förebygga och minska prostitutionen såväl som landstinget, polisen och andra aktörer. Frivilligorganisationerna kan ge ett värdefullt komplement i detta arbete. Enligt förvaltningens mening är det inte längre nödvändigt att ha ett socialt program för att minska prostitutionen inom staden. Den planering som behövs bör inrymmas i ordinarie verksamhetsplanering. Uppsökarenheten fortsätter att fortsätta arbetet för att minska prostitutionen i huvudsak på det sätt som arbetet bedrivs idag. Uppsökarna som arbetar i det offentliga rummet på gator och torg, kommer att fortsätta sitt uppsökande och motivationsskapande arbete riktat till prostituerade. Pros-centrum och Spiralprojektet kan ta emot prostituerade som länkas över från uppsökarna samt prostituerade som själva tar kontakt med respektive verksamhet. Arbetet inom Pros-centrum och Spiralprojektet kommer även fortsättningsvis att vara socialt stöd och behandling. KAST, verksamheten för att ge sexköpare stöd att sluta köpa sex, kommer att fortsätta detta arbete. Uppsökarenheten deltar, som nämnts ovan, i ett projekt med syfte att samordna myndigheters och organisationers insatser för personer utsatta för människohandel vilket Europeiska flyktingfonden under våren 2003 beviljat pengar till. Projektet beräknas avslutas under våren 2004. Information om de handlingsplaner som utarbetats för hur man ska kunna stödja personer som utsatts för trafficking kommer därefter att spridas till berörda, däribland stadsdelsförvaltningarna.

Det finns självklart utvecklingsområden inom Uppsökarenheten vad gäller arbetet för att minska prostitutionen. Pros-centrum och Spiralprojektet finns sedan början av året på samma adress och verksamheterna planeras närma sig varann och utöka sin samverkan vilket kan verka kompetenshöjande för bägge verksamheterna och även

skapa förutsättningar för utveckling av stödet riktat till de prostituerade. Även mellan uppsökarna och Pros-centrum/Spiralprojektet planeras ökad samverkan vilket förväntas leda till att fler prostituerade från gatan kan tas emot inom dessa verksamheter.

Det arbete som bedrivs för att minska prostitutionen dokumenteras i mycket begränsad omfattning. Det finns inga personakter på prostituerade inom Uppsökarenheten. Däremot för läkarna inom Spiralprojektet patientjournal enligt hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Uppsökarenheten planerar att utveckla formerna för dokumentation av insatserna på generell nivå för att kunna redovisa det arbete som bedrivs på ett bättre sätt än vad som är möjligt idag.

Att höja kompetensnivån om prostitution inom staden, framför allt hos handläggarna på stadsdelsförvaltningarna men även inom länets kommuner, är också angeläget. Hur kunskaperna ska kunna spridas är en fråga som Uppsökarenheten kommer att överväga framdeles.

RFSU har gjort en kartläggning över prostitutionen på Internet som presenterades i en rapport i maj 2003. I rapporten anges att sex är det oftast sökta ämnet på Internet. Enligt ett analysföretag som utför publikmätningar på Internet visade sig att ungefär var femte svensk man under 35 år hade besökt kontaktsidor som är direkt inriktade på sex under en och samma månad år 2001. En enkät om Internetanvändning för sexuella syften som nyligen genomförts av forskare vid Göteborgs universitet, pekar i samma riktning. Däremot är det mycket få som anger att de kontakter prostituerade via nätet. Endast 2 procent av männen (inga kvinnor) svarar att de gör detta.

Prostitution via Internet är ett relativt ny arena och Uppsökarenheten planerar i nuläget inte att bedriva uppsökande arbete riktat till personer som annonserar på Internet. I Göteborg har däremot ett sådant arbete påbörjats och Uppsökarenheten har regelbunden kontakt med prostitutionsgruppen där om hur detta arbete ska bedrivas. Prostitutionsgruppen i Göteborg har vid några tillfällen kommit i kontakt med personer bosatta i Stockholm och då länkat över kontakten till Uppsökarenheten.

YTTRANDE

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 oktober 2003 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande samt anförde därutöver följande.

Ett socialt program för att minska prostitutionen är angeläget av flera skäl.

Det innebär en tydlig politisk markering att det är en prioriterad fråga, där staden är beredd att möta nya problem med nya arbetsmetoder och ställa nödvändiga resurser till förfogande. Det ger också personalen inom de berörda verksamheterna, såväl centralt inom socialtjänstförvaltningen som ute i stadsdelarna, tydliga mål att arbeta efter och verktyg att utvärdera de insatser

delarna, tydliga mål att arbeta efter och verktyg att utvärdera de insatser som görs.

Prostitution medför skador av psykiskt, fysiskt och socialt slag för de kvinnor och män som ägnar sig åt den. Att programmet nu fått tilläggsbeskrivningar om exempelvis trafficking är viktigt då det redan visat sig att detta är ett växande problem för mycket utsatta kvinnor och för samhället i stort. För att nå goda resultat krävs att stadsdelsförvaltningen i dessa frågor arbetar i nära samarbete med socialtjänstförvaltningen, men också frivilligorganisationer som ibland är de som först kommer i kontakt med de prostituerade. Istället för allmänt förebyggande insatser viktiga för att med tidiga insatser förebygga uppkomsten av sociala problem. Ungdomsmottagningen fyller där en viktig roll genom sitt möte med ungdomar och därigenom kan ge information och råd.”

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 30 september 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen konstaterar att den tilläggstext som återremissen föranlett i huvudsak beskriver vissa sakförhållanden och har mindre av offensivt förhållningssätt. Förvaltningen har dock i detta remissvar som är begränsat till tjänsteutlåtandets nytillkommande text och socialtjänstnämndens beslut 2003-08-26, inga egna konkreta synpunkter eller förslag att tillföra.

Förvaltningen föreslår stadsdelsnämnden att som sitt svar till kommunstyrelsen överlämna detta tjänsteutlåtande.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänstnämnden

Reservationen av vice ordföranden Peter Lundén-Welden m.fl. (m), ledamöterna Ann-Katrin Åslund m.fl. (fp) och ledamoten Désirée Pethrus Engström (kd), är av följande lydelse.

Socialtjänstnämnden föreslås besluta följande.

1. Uppföljningen av socialt program för att minska prostitutionen godkänns.
2. Stadens sociala program för att minska prostitutionen ska kvarstå och förnyas enligt vad som anförs nedan.
3. Därutöver anförs följande

Ett socialt program för att minska prostitutionen är angeläget av flera skäl. Dels innebär det en tydlig politisk markering att detta är en prioriterad fråga, där staden är beredd att möta nya problem med nya arbetsmetoder och ställa nödvändiga resurser till förfogande. Dels ger det personalen inom de berörda verksamheterna, såväl inom socialtjänstförvaltningen som ute i stadsdelarna, tydliga mål att arbeta efter och verktyg att utvärdera de insatser som görs.

Stockholms stads sociala program för att minska prostitutionen ska inte avskaffas. Tvärtom behöver programmet utvecklas för att möta de nya krav som exempelvis trafficking och prostitution på Internet ställer på socialtjänsten. Det förslag som nu presenterats innebär en genomgång av dagens arbete med prostitution, och tjänar som en god redovisning av stadens arbete. Men den bör snarast kompletteras med ett konkret åtgärds paket för att möta den verklighet som många av dagens prostituerade lever i. Vi vill i detta sammanhang peka på några områden som bör omfattas av ett sådant dokument.

Trafficking

Varje år kommer flera hundra kvinnor och män till Sverige som offer för trafficking, enligt polisen. Många av dem hamnar i Stockholm. Såväl polis som sociala verksamheter talar om behovet av tydliga politiska direktiv och resurser för de mest akuta behoven av vård och bostad. Trots det fortsätter staden skjuta problemet ifrån sig, och hänvisar till kommande propositioner och utredningar. Det hjälper knappast de människor som just nu befinner sig i sexuell fångenskap i Stockholm.

Enligt förvaltningen har ett tiotal kvinnor som utsatts för trafficking under de senaste åren haft kontakt med socialtjänsten. Mot bakgrund av detta kan det rimligen inte röra sig om några stora utgifter för staden att erbjuda dessa människor ett tillfälligt boende. Med en generös tolkning av socialtjänstlagens vistelsebegrepp skulle staden

kunna erbjuda boende i väntan på rättegång och eventuell ansökan om uppehållstillstånd. En sådan lösning är angelägen inte minst av humanitära skäl, men skulle också underlätta polisens arbete mot trafficking eftersom det skulle ge klart förbättrade möjligheter till vittnesmål.

Sexköp på Internet

I uppföljningen av stadens program för att minska prostitutionen står följande att läsa:

”Sex” är det vanligaste sökordet av alla på Internet. Var femte svensk man under 35 år besöker aktivt kontaktsidor direkt inriktade på sex. Två procent av männen kontaktar prostituerade via nätet.

Trots detta saknar Stockholms stad i dag beredskap för att möta denna nya, och avsevärt mer okända form av prostitution. Att enbart konstatera att detta arbete görs i Göteborg, men att Stockholm inte har några planer på egen verksamhet, riskerar att få förödande konsekvenser för de unga kvinnor och män som säljer sex på nätet.

Prostitutionen på Internet ställer socialtjänsten inför nya utmaningar – inte minst på grund av att många av de mycket unga män och kvinnor som på detta sätt erbjuder sexuella tjänster, har en helt annan bakgrund än många gatuprostituerade. Ungdomar som inte stämmer överens med den gängse bilden av vilken livssituation och vilka problem en prostituerad människa har, kräver stor uppmärksamhet från samhället för att fångas upp och hjälpas ur prostitutionen. Att anta en hållning utan några som helst åtgärder mot denna prostitution innebär en passivitet som kan bli mycket farlig. Staden bör snarast se över möjligheterna att arbeta mot denna form av prostitution, i likhet med det jobb som i dag sker i Göteborg.

Dokumentation och kunskap

Både inom uppsökarenheten och prostitutionscentrum finns idag stor kunskap samlad hos personalen, men mycket liten möjlighet till dokumentation på grund av den tidspress man arbetar under. Bristen på dokumentation leder naturligtvis på sikt till en utarmning av dessa kunskaper, som riskerar att flytta arbetet mot prostitutionen i staden bakåt. Det gör också arbetet med att föra ut kunskaper till stadsdelarna avsevärt svårare än det skulle vara med en omfattande dokumentation.

En översyn bör ske över hur arbetet med dokumentation kan förbättras. Genom att inrätta någon form av kunskapscentrum i anslutning till någon av dagens verksamheter kring prostitution (exempelvis prostitutionscentrum) skulle Stockholm få en naturlig bas för det fortsatta arbetet med att utveckla och vidarebefordra kunskap och kompetens i dessa frågor.

Ekonomiskt bistånd

Prostituerade som vänder sig till stadsdelarna för ekonomiskt bistånd möter i dag ett problem som inte alltid uppmärksammas. Att vid upprepade tillfällen hamna i en situation där man konfronteras kring frågor om sysselsättning, upplevs av många prostituerade som så obehagligt att de helt enkelt undviker mötet. Enda alternativet för försörjning blir därmed fortsatt prostitution. Socialtjänstförvaltningen bör därför se över möjligheterna att ge uppsökarenhetens personal rätt att handlägga ärenden om

möjligheterna att ge uppsökarenhetens personal rätt att handlägga ärenden om ekonomiskt bistånd för denna grupp.

Ett annat problem som ibland uppstår i kontakten mellan prostituerade och biståndshandläggare i stadsdelarna, är att biståndshandläggare många gånger saknar kunskap om vilken form av vård som finns att tillgå. Därmed får prostituerade inte ekonomiskt stöd som ger dem möjlighet till vård. Bättre information och utbildning på stadsdelsnivå är därför mycket angeläget.

SOCIALT PROGRAM FÖR ATT MINSKA PROSTITUTIONEN

SOCIAL POLICY

Det är inte olagligt för vuxna kvinnor och män att prostituera sig i vårt land. Det är däremot fr.o.m. 1999-01-01 olagligt att köpa sexuella tjänster. Syftet med att kriminalisera köp av sexuella tjänster är att markera samhällets inställning i denna fråga. Sexköp är inte en acceptabel handling i ett modernt och jämställt samhälle. Lagen förväntas också få en förebyggande effekt.

Prostitution medför skador av psykiskt, fysiskt och socialt slag för de kvinnor och män som ägnar sig åt den. För att aktivt kunna motverka prostitutionen krävs en helhetssyn där såväl köpare som säljare ingår. Det är angeläget att bedriva ett aktivt uppsökande arbete för att nå såväl dem som prostituerar sig som sexköparna. Staden ska erbjuda stöd för att minska skadeverkningarna av prostitutionen och stöd och motivation till förändring så att de som önskar kan sluta prostituera sig.

Prostitution är en handling som har olika grunder för dem som prostituerar sig. För missbrukande kvinnor är det ofta ett sätt att finansiera missbruket. För icke-missbrukare är skälen till varför de prostituerar sig mera komplexa. Oavsett orsaken till varför den enskilde prostituerar sig är det emellertid viktigt att *inte* se prostitution som en egenskap hos den kvinna/man som utövar den utan som en handling som leder till skador. Den enskilde ska erbjudas stöd i olika former för att förändra sin livssituation.

HUR MAN BEMÖTER DE SOM ÄGNAR SIG ÅT PROSTITUTION OCH DE SOM KÖPER SEX

Skälen till att någon prostituerar sig kan aldrig sammanfattas till ett enda, utan orsakerna varierar utifrån individen. Narkotikamissbruk och prostitution kan höra ihop då prostitutionen finansierar drogen. Kvinnor som missbrukar prostituerar sig i högre grad än missbrukande män som oftare ägnar sig åt kriminella handlingar. Ibland försörjer kvinnan också den missbrukande mannen. Skälen till varför icke missbrukande kvinnor och män prostituerar sig är mer oklara. En del studier har gjorts som visar att konsekvenser av sexuella övergrepp och annat familjevåld under barndomen eller under ungdomstiden kan leda till bl.a. prostitution.

Det uppsökande arbetet och de insatser som erbjuds de som ägnar sig åt prostitution måste vara utformat så att den enskilde ges ett reellt erbjudande om hjälp att antingen reducera skadorna av prostitutionen eller att påbörja ett förändringsarbete med inriktning att sluta prostituera sig.

Det måste få ta tid för dem som prostituerar sig att ändra sin livssituation. Kanske är första steget skadereducering, så småningom kan motivationen till förändring växa fram.

Oavsett skälen till sexköp måste den enskilde bemötas med respekt. De insatser som erbjuds ska utformas tillsammans med den enskilde i syfte att ge stöd till ett förändrat beteende och insikt i den egna problematiken.

INRIKTNINGSMÅL

1. Alla som ägnar sig åt prostitution ska erbjudas stöd så att skadorna av prostitutionen reduceras och stöd att sluta prostituera sig.
2. Sexköparna ska erbjudas stöd att sluta köpa sex.
3. Ett förebyggande arbete riktat till barn och ungdomar ska utvecklas i syfte att förhindra att de börjar prostituera sig.
4. Kompetensen hos dem som i sitt arbete möter prostituerade ska öka. Detta gäller såväl inom de verksamheter som direkt arbetar med prostituerade som personal på stadsdelsnämnderna.
5. Kunskaperna om prostitutionens omfattning i staden ska öka så att även den dolda prostitutionen och manlig prostitution omfattas.
6. Samverkan mellan dem som arbetar med prostituerade ska öka så att den samlade kompetensen tas tillvara och kommer prostituerade och sexköpare till del.

HUR ARBETET FÖR ATT NÅ INRIKTNINGSMÅLEN SKA BEDRIVAS

Inriktningsmål 1: Alla som ägnar sig åt prostitution ska erbjudas stöd så att skadorna av prostitutionen reduceras och stöd att sluta prostituera sig.

Det arbete som idag bedrivs inom socialtjänstnämnden (SotN) för att ge kvinnor och män som prostituerar sig samt sexköpare stöd, är av stort värde och bör även fortsättningsvis utgöra grunden för de insatser som ska erbjudas de som prostituerar sig och de som köper sex. *Uppsökarenheten* svarar för detta arbete som bedrivs dels i form av uppsökande verksamhet dels inom de särskilda verksamheterna Pros-Centrum och Spiralprojektet.

Stadsdelsnämnderna har ansvar för att ge de kvinnor och män som är bosatta inom respektive nämnds ansvarsområde bistånd enligt socialtjänstlagen i sådana former som normalt ges inom socialtjänsten.

Uppsökande verksamhet

Socialsekreterare inom uppsökarenheten arbetar uppsökande gentemot gatuprostituerade kvinnor på och runt Malmskillnadsgatan. En intern uppdelning har gjorts mellan uppsökarna så att vissa arbetar särskilt riktat mot gatuprostitutionen, medan andra är inriktade på både missbruk och prostitution eller särskilt mot missbruk. De kvinnor som missbrukar slussas vidare till stadsdelsnämnderna/

som missbrukar slussas vidare till stadsdelsnämnderna/ kvinnosektionen vid socialvårdsbyrån för bostadslösa som ska kunna erbjuda dessa kvinnor vård- och behandlingsinsatser. Övriga kvinnor och män slussas vidare till Pros-Centrum, se nedan.

För det uppsökande arbetet gentemot prostituerade pågår ett utvecklingsarbete som beskrivs i ärendet "Strategi med anledning av förbud mot sexuella tjänster" (utsänt ärende nr 16/1999) som antogs av SotN 1999-01-21. I arbetet ingår bl.a. att utveckla samverkan med polis, sjukvård, frivilligorganisationer och andra berörda instanser, intensifiera det utåtriktade och förebyggande arbetet samt att i högre grad inrikta det uppsökande arbetet gentemot den dolda prostitutionen.

Spiralprojektet

Spiralprojektet, som har funnits sedan 1978 som en kommungemensam resurs, bedriver en kombinerad öppenvårds- och gynekologmottagning för missbrukande och prostituerade kvinnor. Även män och par tas emot i viss utsträckning.

Verksamheten erbjuder socialt stöd- och behandlingsarbete (såväl individuellt som i grupp), preventivmedelsrådgivning, gynekologiska undersökningar, provtagningar samt HIV- och STD-prevention. Tillgång till gynekolog, allmänmedicinsk läkare och psykiater finns. Man har även en mycket nära samverkan med andra samarbetspartners som exempelvis kriminalvård, arbetsmarknadsmyndighet, försäkringskassa och kronofogdemyndighet, vilket sammantaget innebär ett fungerande nätverk för att tillgodose klienternas olika behov.

Pros-Centrum - en central resurs för dem som ägnar sig åt prostitution

För att skapa möjligheter att utvidga insatserna till att omfatta *alla* som ägnar sig åt prostitution och även sexköparna inrättades under 1998 ett center för arbetet med prostitution

På Pros-Centrum kan man vara anonym. Många människor som ställt sig utanför samhället har en stark misstro mot myndigheter. Det finns anledning att tro att många icke-missbrukande kvinnor i gatuprostitutionen, de som finns i den dolda prostitutionen, män som prostituerar sig och sexköpare har lättare för att ta en första kontakt om möjlighet till anonymitet finns.

Arbetet inom Pros-Centrum bedrivs utifrån ett könsspecifikt förhållningssätt då kvinnor och män reagerar olika på utsatthet i samhället. Kvinnor fördöms ofta hårdare då de avviker från gängse norm. Den bild som omgivningen förmedlar att kvinnan är dålig tas in av henne själv och påverkar hennes självbild.

Inom Pros-Centrum erbjuder man motivations- och stödsamtal – även gruppsamtal - att välja en annan inriktning i livet. Däremot bedrivs inte regelrätt psykoterapi. Man strävar efter att knyta terapeuter med kunskaper i kvinnopsykologi till verksamheten. Inom exempelvis behandlingsenheten för alkohol- och narkotikaberoende inom SotN

finns terapeuter som har erfarenhet av arbete med missbrukande kvinnor som prostituerat sig och som eventuellt skulle kunna få en närmare anknytning till Pros-centrum.

Pros-Centrum har planer på att erbjuda en dagverksamhet riktad till prostituerade kvinnor som länge stått utanför den ordinarie arbetsmarknaden i form av en kurs uppbyggd kring olika teman t.ex. kvinnorollen, hushållsekonomi, samhällsorientering, etc. De som är anställda inom Pros-Centrum bör kunna stå för en del av kursinnehållet. Den resterande delen bygger på externa konsulter såsom kronofogde, jurist etc. Samverkan kan eventuellt ske bl.a. med skuldrådgivningsbyrån inom SotN.

Syftet med kursen är att ge kvinnorna möjlighet att stanna upp under en avgränsad tid och ge dem möjlighet att reflektera över sin situation. De behöver ofta återta en normal dygnsrytm och strukturera sin dag. Målsättningen är att så småningom kunna slussa deltagarna vidare till arbetsförmedling, arbetsmarknadsinstitutet (AMI) eller utbildning. Förutsättningarna för att tillsammans med den enskilda kvinnan kunna komma fram till en realistisk planering bedöms kunna öka avsevärt om denna möjlighet till en första orientering mot vanligt samhällsliv kan genomföras.

En jourtelefon finns som kvinnor/män som prostituerar sig och sexköpare kan ringa anonymt för att prata eller be om hjälp. Via jourtelefonen kan anonyma besökssamtal erbjudas.

Möjlighet till juridisk rådgivning per telefon en eller ett par timmar i veckan planeras erbjudas då många människor i en utsatt social situation har behov av juridisk hjälp. Det kan t.ex. handla om hyresskulder, skatteskulder, vårdnad om barn etc.

Pros-Centrum ska samla in kunskaper om prostitutionens omfattning och utveckling i staden. Syftet bör vara att utveckla metoder för att minska skadorna av prostitutionen och ge stöd åt dem som vill sluta prostituera sig. Kunskaperna kan också utgöra underlag för olika projekt.

Ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämnderna och SotN

SotN ansvarar för uppsökande arbete gentemot kvinnor/män som prostituerar sig, motivations/stödsamtal för att slussa vidare till stadsdelsnämnd/socialvårdsbyrån för bostadslösa för ekonomiskt bistånd och vård- och behandlingsinsatser och till Pros-Centrum som ska arbeta med att ge ett långsiktigt stöd till de kvinnor och män som ägnar sig åt prostitution samt sexköpare.

Genom inrättandet av det anslagsfinansierade Pros-Centrum har en resurs tillskapats som bör ge kvinnor och män som prostituerar sig och sexköpare bättre möjligheter till stöd att förändra sin situation. Stadsdelsnämnderna avlastas till viss del det motivations- och stödarbete som nu istället blir Pros-Centrums ansvar.

Stadsdelsnämnderna har ansvar för att ge de kvinnor och män som är bosatta inom respektive nämnds ansvarsområde bistånd enligt socialtjänstlagen i sådana former som normalt ges inom socialtjänsten. Detta innebär att bevilja ekonomiskt bistånd och att erbjuda vård- och behandlingsinsatser till dem som har missbruksproblem. För bostadslösa kvinnor och män ansvarar socialvårdsbyrån för bostadslösa inom SotN. Det är angeläget att de som möter prostituerade inom stadsdelsnämnderna har ett

är angeläget att de som möter prostituerade inom stadsdelsnämnderna har ett könsspecifikt perspektiv och kunskap om prostitution för att kunna ge den enskilde stöd i förändringsarbetet.

Inriktningsmål 2: Sexköparna ska erbjudas stöd att sluta köpa sex.

Kunskaperna om de som köper sex är begränsade. Folkhälsoinstitutets sexualvaneundersökning "Sex i Sverige, om sexuallivet i Sverige 1996" har ett avsnitt om den köpta sexualiteten. Där anges att betalning för sexuella tjänster är en helt vanlig företeelse och att 13 procent av de svenska männen någon gång har betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon. Detta innebär att mer än 400 000 svenska män över 18 år någon gång under sin livstid betalat för sexuellt umgänge. Mycket tyder på att man kan urskilja två huvudgrupper av män som betalat för sex. Den ena gruppen kan benämnas tillfällighetsköpare och den andra gruppen vaneköpare. De flesta prostitutionskontakterna sker utomlands, oftast i samband med arbets- eller tjänsteresor i annat land. De flesta sexköparna återfinns bland de bäst ställda i samhället. Det finns mycket begränsade erfarenheter av socialt arbete riktat till män som köper sex. I Göteborg har man sedan ca två år tillbaka drivit ett det s.k. KAST-projektet som erbjuder stöd till sexköpare. Arbetet har huvudsakligen bestått av stödsamtal med män per telefon och vid personliga besök. De män som vänt sig till projektet har ofta bott på annan ort än Göteborg och tillhör ingen särskild kategori. En utvärdering av projektet pågår. Det är osäkert om projektet kommer att fortsätta då finansieringsfrågan inte är löst. Det är angeläget att ta del av slutsatserna av projektets arbete när man ska planera insatser riktade till sexköpare.

Arbete med inriktning på sexköpare bedrivs inom uppsökarenheten och beskrivs ovan. Därutöver planeras även följande insatser.

RFSU (Riksförbundet För Sexuell Upplysning) har hos SotN:s organisations- och föreningsutskott (OFU) ansökt om pengar till ett tre – fyraårigt behandlingsprojekt, som omfattar både kvinnor som säljer och män som köper sexuella tjänster. Syftet är att fördjupa kunskaperna om de psykologiska drivkrafterna bakom prostitutionsbeteendet, att hitta lämpliga metoder för bemötande, omhändertagande och behandling samt att utvärdera dessa. Förvaltningen anser att det är angeläget att projektet ges ekonomiskt stöd då det har en tydlig inriktning på gruppen sexköpare. Fokuseringen bör ligga på behandling av männen. Ansökan har återremitterats till förvaltningen av OFU för att hitta fler finansörer. Några sådana har emellertid inte kunnat uppbringas och planeringen är att ta upp ärendet i OFU när bidragsmedlen för år 2000 finns tillgängliga.

I samarbete med Klara HIV-mottagning, Mansjouren och Manscentrum diskuterar Uppsökarenheten ett projekt riktat till sexköpare. Diskussionerna är ännu på beredningsstadiet. En ungefärlig uppskattning är att kostnaderna för projektet under år 2000 kommer att uppgå till **1 mkr**.

Inriktningsmål 3: Ett förebyggande arbete riktat till barn och ungdomar ska utvecklas i syfte att förhindra att de börjar prostituera sig.

Varje stadsdelsnämnd har ansvar för att det finns drogforebyggande program riktat till barn och ungdomar inom sitt verksamhetsområde. Detta utgör även grunden för det förebyggande arbetet mot prostitution då användande av droger ofta kan vara inkörsporten till prostitution.

SotN godkände 1999-02-26 ett handlingsprogram för Stockholms stads arbete inom Operation Kvinnofrid. Förebyggande arbete riktat till barn och ungdomar bör genomföras i samarbete med Operation Kvinnofrid. T.ex. i anslutning till skolans sex- och samlevnadsundervisning bör teman som mans- och kvinnoroller, familjevåld, övergrepp, pornografi etc. tas upp.

Inriktningsmål 4: Kompetensen hos dem som i sitt arbete möter prostituerade ska öka. Detta gäller såväl inom de verksamheter som direkt arbetar med prostituerade som personal på stadsdelsnämnderna.

En föreläsningsserie planeras för att öka kompetensen hos såväl stadsdelsnämndernas som uppsökarenhetens personal. Föreläsningarna kan exempelvis handla om prostitution ur ett historiskt perspektiv, KAST-projektets erfarenheter från arbetet med sexköpare, olika kulturers syn på prostitution, pornografi etc. Beräknad kostnad för föreläsningsserien är **0,2 mkr**.

I genomförandeplanen för Operation Kvinnofrid ingår bl.a. att samtliga socialsekreterare (inklusive deras chefer), förskolepersonal och elevvårdspersonal inom staden ska inbjudas att genomgå en utbildning om våld mot kvinnor och vad man som personal kan/bör göra för att hjälpa kvinnan respektive barnen. Utbildningen omfattar två halvdagar, genomförs lokalt och skräddarsys för respektive målgrupp. Problematiken kring prostitution bör ingå som ett avsnitt i utbildningen.

Uppsökarenheten har utvecklat en modell för kontaktmannaskap gentemot stadsdelsförvaltningarna. Socialsekreterarna som är kontaktmän ska kontinuerligt besöka "sina" stadsdelsförvaltningar för att informera om sin verksamhet, utbyta erfarenheter etc. Detta strukturerade samarbete mellan uppsökarenheten och stadsdelsförvaltningarna förväntas öka kompetensen och skapa gemensamma referensramar.

Inriktningsmål 5: Kunskaperna om prostitutionens omfattning i staden ska öka så att även den dolda prostitutionen och manlig prostitution omfattas.

I kartläggningen/förstudien av den dolda prostitutionen föreslås att med utgångspunkt för olika områden och aktörer arbeta fram åtgärdsplaner för att öka kunskaperna och även föreslå ytterligare insatser i syfte att minska prostitutionen.

Inriktningsmål 6: Samverkan mellan dem som arbetar med prostituerade ska öka så att den samlade kompetensen tas tillvara och kommer prostituerade och sexköpare till del.

Det är av stor betydelse att alla som möter kvinnor och män som ägnar sig åt prostitution samverkar. Staden har ansvar för att samordna de egna resurserna men bör också erbjuda andra aktörer möjlighet att delta i samverkansmöten av olika slag.

Uppsökarenheten ska 1 - 2 ggr/termin anordna seminarier/ nätverksträffar för alla som i sitt arbete inom staden möter prostituerade män/kvinnor oavsett om man arbetar i stadens tjänst, i landstinget, hos polisen eller inom frivilliga organisationer. Det är angeläget att utveckla en gemensam referensram och kunskap i frågor som rör prostitution för att gemensamt kunna erbjuda dem som prostituerar sig bättre stöd.

Förutom arbetet med att utveckla samverkan inom staden fortsätter även det sedan många år pågående samarbetet med socialtjänsten i Göteborg och Malmö om prostitutionsfrågor. Det finns även ett nordiskt nätverk med denna inriktning.

UPPFÖLJNING

Det sociala programmet för att minska prostitutionen bör följas upp och utvärderas efter ett år och revideras i takt med att insatserna för att uppnå inriktningsmålen genomförs och utvecklas.